

Андрій ЖУК

Привіт Олексієві Кобцю-Варавві

(З нагоди його 70-ліття)

З вибухом війни 1914 року і зайняттям Росією Львова на всій українській землі, від карпатських до кавказьких гір і від поліських боліт до Чорного моря, замисло було українське життя.

Когось ховали...
Провалили в сумну останню путь.
Поперед всіх несли труну велику,
важку, як жаль, і чорну, мов печаль.
Ї несли тьма тем людей, вгинались
Під тягарем страшним, але ішли,
несли свій скорб в останній раз... і тихо

над людьми коливалася труна,
червоною китайкою укрита...
Позад труни йшло троє: мали вмерти
з господарем своїм, живі лягти
повинні були з ним в могилу разом:
Слово, Пісня й Старовина...
І тислися до них в останній раз усі...
А як засипали труну, з'явилася
серед народу тінь Учителя Благого і
почувся голос: «Хто вірує в життя,
той оживе! Ідіть скажіть знеможеному
люду:
Воскресне все, воскресне й оживе!

(Фрагменти з поеми Людмили Старицької-Черняхівської «Великий погреб», що була видрукована в 3 кн. журналу «Основа», Одеса, 1915).

Тоді українське слово, пісня й старовина знайшли були притулок на чужій землі. А носіями цих культурних вартостей, цього вияву збірної душі народу стали між іншими ті сини української землі, яких чужа воля кинула у вир війни, на загартання відносно вільної української землі в іншій державі, роблячи з них гробокопачів рідного народу. Вони по волі чи по неволі кидали зброю на фронті війни і передавалися противникові в полон!

У «Віснику Союзу Визволення України», що виходив у Відні (ч. 45, від 2 липня 1916), появилася ось такий, мабуть, з перших писаних у полоні, вірш Олексія Кобця, п. н. «Моя сповідь» (подається в скороченні).

Не за царя, і не за віру,
І не за край забитий мій
Я ніс життя своє в офіру
Богині смерті бойовій.
І не братерства ідеали
Ішов мечем я захищати,
Бо їх лиш нищили, топтали
Ті, з ким я мусів виступати.

А край... Мій край не бачив сонця,
В ярмі у деспота стогнав,
В мені не сина-оборонця,
А яничара він вітав.
Я все те знав... Але спинялись
Було б облудно в ті часи;
Вперед, вперед я мусів рватися
В шуканнях іскорки краси...

З Кобця був відважний вояк, як це видно з його «Записок полоненого», що чудом появилася було друком в 30-их роках у Харкові, а тепер перевидаються на еміграції, у видавництві «Дніпрова Хвиля» в Мюнхені.

З такою ж відвагою він включився в політичну акцію Союзу Визволення України, ставши поетичним викладачем цього руху. Одною з ланок руху була українська національно-визвольна пропаганда серед полонених українців в Австрії і Німеччині.

Центром цієї пропаганди в Австрії був табір полонених в містечку Фрайштадт коло Лінцу. До табору було приписано до 20 тисяч осіб, хоч не всі вони перебували одночасно в таборі, багато з них постійно чи часово були на роботах поза табором.

Життя в таборі було організоване на взірць самоуправної громади з різного роду установами і товариствами для задоволення культурних потреб і поліпшення виживання. Тут же в таборі друкувався таборовий часопис полонених «Розвага».

В цілому ряді інших таборів полонених в Австрії провадилася така праця на меншу скало, також і в таборах полонених офіцерів.

Олексія Кобця брав діяльну участь в таборовому українському житті у Фрайштадті, головну при виданні «Розваги», але свої численні поетичні твори містив головним чином у віденському «Віснику Союзу Визволення України». Було між полоненими земляками багато скептиків, а ще більше відвертих ворогів розпочатого діла. А Кобець на це так реагував:

...Хай каркають чорні круки
Про грунт про нерівний, хиткий.
Байдуже! Минуть і ще зміняться дні,
Невільники будуть вільні!
І в ріднім краю вже на ґрунті твердім
Збудують, збудують свій дім!

В поетичній творчості Кобця спочатку багато місця посідали особисті пережит-

вання, туга за рідним краєм і рідною та прикрасі полону. Але згодом все особисте відсувається набік, а на перший план виступають проблеми загальнолюдського значення, як, наприклад, в поемі «З великих днів», і українська визвольна справа.

Кілька днів перед вибухом революції в Росії, на сцені таборового театру у

О. Кобець (фото з полону, 1917)

Фрайштадті був виставлений образ Кобця «В Тарасову ніч», в якому прозвіщено визволення України. Образок цей пізніше виставляли в театрах у Києві й по інших містах України.

З цього часу муза Кобця віддається виключно справам революції і визволення рідного краю. Першим з цього циклу був привіт революції, датований 20 березня 1917:

Там далеко дзвонять дзвони
Тонем радісних пісень;
Там тріщать криваві трони,
Вчувши свій останній день.
Там світає...
З світом велетень прокинувсь,
Грізно голову підвів!
Трон здригнувся, перекинувсь,
Впав до ніг своїх рабів...
Друзі! Вгору стят червоний,
Привітаймо волі день!

Найбільше не відповідала цим радісним надіям, що висловлені далі в цій поезії, на скорий поворот у рідний край. І поет по якомусь часі з сумом констатує:

Шекспіровим сонетам 350 років

1609 року вийшла в Лондоні книжка, на якій стояв напис: «Шекспірові сонети». Шекспірові було тоді вже 45 років, а його ім'я широко відоме і славне завдяки головню п'єсам, які ставились у лондонських театрах від 1592 року почавши, між ними і «Гамлетові», що був виставлений вже 1601 року, а 1603 появилася друком. Та до появи сонетів ім'я Шекспіра було відоме і в поезії. До того часу були написані «Венера й Адоніс» (1599) і «Схоплення Люкреції» (1594). Перша книжка мала дев'ять видань за кілька років. Значення сонетів Шекспіра виняткове, вже завдяки їх послідовності і кількості. Саме сонети принесли Шекспірові лавр ліричного поета тим більше, що він, попри всю свою «революційність» стосовно до класичної драми, в поезії наслідував класичні зразки. Правда, Шекспірові сонети відрізняються побудовою від італійського сонета Петрарки, та тим більше треба підкреслити, що саме англійський зразок сонета носить назву від Шекспіра. Правда, вже в першій половині 16 віку увів в англійську літературу сонет сер Тома Вайт, а за ним Серрі. В другій половині 16 віку масою в Англії вже виправних сонетистів, як Едмунд Спенсер («Аморетти»), сер Філіп Сідні («Астрофелі і Стелла»), Деніель («Делія»), Констебел («Діана») і Дрейтон («Ідея»). Хоч у всіх цих англійських сонетах пробігає нота «вродистого і під-

Сиро тут і там і всюди...
Звідки ж сонці сподівались?
Що пригріє хворі груди,
Дасть спомогу життя, сміятись?
Сіра ніч була, минула.
Зарожнів схід огнями,
Там десь воля спалахнула,
Там, не тут, та не над нами...
І як вчора, так і нині,
Так і завтра мабуть буде, —
Сірі тони, сірі тіні
Будуть їсти наші груди...
Волі дайте! Та ж ми люди!

Але це був хвилиний настрій. Скоро поет отрясається від свого песимізму і складає бадьору «Пісню відродження»:

Гей устанем друзі разом
І вперед, вперед підем, —
Між Карпатами й Кавказом
Правду й волю заведем...

Так, Кобець спішив чимскорше дістатися до рідного краю, щоб пристати до праці, для закріплення здобутої волі. І не він один. Було таких нетерпеливців більше.

При нагоді відтранспортування до Росії Міжнародним Червоним Хрестом партії інвалідів і хворих з Австрії Союзові Визволення України вдалося долучити до цього транспорту кільканадцять здорових полонених з Фрайштадту. Було це сімнадцять інтелігентних, вишколених, найбільш активних організаторів і провідників українського життя в таборі, а серед них і Олексій Кобець.

В Петрограді, в наслідок зради одного з «інвалідів», ціла група наших «інвалідів» була арештована і розпочато було слідство за державну зраду! Обвинуваченням загрожувала смертна кара!

Було це за Тимчасового Уряду, який ще поширював свою владу і на Україну. В метушні Корніловської спроби державного перевороту репрезентантові України в Петрограді Стебницькому вдалося визволити арештованих наших «інвалідів», і вони дісталися на Україну та кинулися у вир тутешнього українського життя.

О. Кобець дістав працю в «Дніпросоюзі» у Києві, у видавничому відділі, потім довго працював у Харкові як редактор кооперативних і кооперативно-просвітних органів преси, та якось умудрився видати свої «Записки полоненого», як ніби чужо, знайдену річ!

На цьому закінчу, бо про дальшу історію життя нашого ювілянта, мало знаю, крім того, що живе він тепер з своєю родиною в Америці, пиляє малі вугілля, зладив більшу свою збірку віршів для дітей і співпрацює при виготовленні матеріалів для проєктованої книжки про Українську Республіку у Фрайштадті, для чого закладено в Філадельфії спеціальний комітет з колишніх фрайштадців!

Шкода, що досі не маємо збірки віршів Олексія Кобця з полону, поезії, що появилася під час «Великого погребу» і виросла з-під «Великої труни».

Бажаю дорогому другові Олексію ще довгих літ життя в новій вітчизні і праці для української культури і свободи матірнього рідного краю.

тературі, романтики з Віктором Гюго, Гете і Шіллером винесли його на п'єдестал. Шекспірові сонети забезпечують йому незаперечне місце великого поета. Як і п'єси Шекспірові, так і його сонети втілювали великою увагою перекладачів, між якими були поети із світовим іменем. Інтерес до Шекспірових сонетів живий і сьогодні.

В українській літературі переклади Шекспіра треба починати від Панька Куліша. Сонети Шекспіра перекладав Іван Франко. Дуже гарні переклади дав Максим Славинський, звертаючи головну увагу на прозорість Шекспірового вислову. В найновіші часи перекладали Шекспірові сонети Святослав Гордієвський, Олег Зуєвський, Яр Славутич. Повний переклад усіх сонетів Шекспіра зладив Ігор Костецький і видав їх окремою книжкою, в якій головну вартість мають дуже широкі і точні пояснення і примітки. Українська мова визначається тією широкою безпосередньою простотою, яка дає повну змогу передати глибокий зміст і такі прості висловом сонети Шекспіра, і можна вірити, що при великій увазі до творчості цього письменника в сучасній українській літературі вони знайдуть співгениального українського перекладача, який буде визначатися не лише майстерністю віршування, але відчує всю простоту Шекспірової мови і зуміє її передати простою і запам'ятовуваною українською літературною мовою.

(от)

Вільям ШЕКСПІР

СОНЕТИ

104

Ти, друже, в мене завше молодим,
Твоя краса все ж та, що я зустрів
на перший погляд; тричі вже від зим
стрисли ліси трьох літ розкішний спів,

три свіжі весни пожовтіли в осін
в порядку зміни пір і квітні три
спалили в червоних запахах свій — а й досі
для мене, наче зелень, свіжий Ти.

Ах, та краса — в годиннику біг стрілки
відходить поступово від речей;
так нишком віра йде від Тебе, тільки
непостережно для моїх очей.

Хай знає недорослий вік тепер,
що заки Ти вродивсь, чар літа вмер.

116

Ніякої не ставлю перешкоди
у шлюбі вірних душ. Це не любов,
що змінюється із-за зміни нагоди,
чи слуха до несталої намов.

О, ні! Любов — це той постійний знак,
що бурі зустрічає непохитно,
це провідна зоря, немов маяк,
для човна, що вітрила вгору.

Любов — не служба Часу, хоч держить
він
рум'яність губ і щік в крузі серпа;
її не змінить хід годин і тижнів,
а лиш підтвердить, що вона триває.

Як це помилка і на мені довід,
я не писав би й не було б любови.

переклад Остап ТАРНАВСЬКИЙ

Малгожата ГІЛЛЯР

ГУСИ

Сплять
голова під крилом

Здалека вони
наче великі білі жоржини
розкидані по луці

Коли трава або кущ
защелесть
вони прокидаються

Стають навипиньки
випростують широко
заспані крила

Ідуть поволі
колишуть пухнастими стегнами
Довгим білим шнурком
луку розтинають
навіл

В їх рухах є отяжілість
жінок вагітних
статечність і повага
великих дам

Над калюжею голови хилить
по кожним ковтку води
помаранчовий дзоб підносить
до неба

Іх ший
довгі і гарні

О поети
чому ви рівняєте
ший свої коханих
до ший лебединих

Переклад з польської
М. ОРЕСТ